

Remissvar
Utbildningsdepartementet

Dnr
U2026/00797

Yttrande över förslag till ändringar i förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare samt en konsekvensutredning

Sveriges Lärare har valt att inkomma med synpunkter på rubricerad remiss. Förbundet yttrar sig kring de delar som har konsekvenser för förbundets medlemmar.

Övergripande synpunkter

Införandet av en tioårig grundskola är en omfattande förändring för kommande elever i grundskolan samt för våra medlemmar som undervisar där, inte minst för de lärare i förskolan som i dag är verksamma i förskoleklassen. Deras behörighet utgår när förskoleklassen blir den nya årskurs 1. Detta måste beaktas eftersom lärare i förskolans andel av den undervisande personalen i förskoleklassen för närvarande är cirka 40 procent.

Sveriges Lärare har bedrivit ett aktivt arbete för att säkerställa att de cirka 4 000 lärare i förskolan som är verksamma i förskoleklass ska kunna fortsätta undervisa och därmed behålla sin tjänst i den nya grundskolan. Fokus i arbetet har legat på att skapa en rimlig övergångsperiod på 10 år samt att lärarna ska ges en reell möjlighet att komplettera med den utbildning som kommer att krävas. I det förslag som föreligger ges lärare i förskolan en tillfällig behörighet under 7 år. Under denna tid ska lärare ges möjlighet att läsa in 50 högskolepoäng. Sveriges Lärare tillstyrker förslaget vad gäller behörighet med vissa förbehåll som redovisas nedan. Nedan sammanfattas ett urval av förbundets ställningstaganden kring förslagen.

Sveriges Lärare tillstyrker:

- Att det genomförs en automatisk ändring av legitimationer och behörigheter
- Att lärare i förskolan får en tillfällig behörighet att under 7 år undervisa i årskurs 1 i den nya tioåriga grundskolan
- Att lärare i förskolan som arbetar i förskoleklass och andra berörda får möjlighet att läsa kompletterande utbildning i den omfattning som föreslås för att få permanent behörighet att undervisa i hela lågstadiet.

Sveriges Lärare avstyrker eller instämmer inte i:

- Att övergångsperioden ska vara sju år, även om förslaget är positivt i förhållande till utredningens förslag
- Att genomförandet av det föreslagna skulle vara kostnadsneutralt och inte kräva att några resurser skjuts till.

Sveriges Lärare föreslår:

- Att regeringen avsätter extra medel för reformens genomförande till både huvudmän och lärosäten
- Att regeringen överväger att ge de lärosäten som ingår i den befintliga satsningen VAL (vidareutbildning av lärare) huvudansvar för den fortbildning som krävs för full behörighet.

Sveriges Lärares synpunkter och medskick

Nedan lämnar förbundet synpunkter enligt den struktur som återfinns i konsekvensutredningen.

2. Förslag om ändringar i behörighetsförordningen

2.1 En grundlärarexamen för årskurs 1–4 ska ge behörighet att undervisa i den nya första årskursen

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

2.2 Befintliga lärarlegitimationer ska ändras

2.2.1 Årskurserna ska ändras i befintliga lärarlegitimationer + 2.2.2 Ingen ansökan ska krävas för att få ändrad eller utökad behörighet

Sveriges Lärare tillstyrker förslagen. Att berörda förskollärares och lärares legitimationer ändras och kompletteras automatiskt är nödvändigt och rimligt. Det ska inte behöva innebära några arbetsinsatser eller kostnader för berörda att få sin legitimation uppdaterad. Det behöver dock säkerställas att förändringen inte leder till oklarheter i behörighetstillämpningen lokalt. Arbetsgivare måste ges tydlig vägledning av staten kring vad som gäller med de nya behörigheterna.

2.3 Vissa förskollärare och lärare ska kunna komplettera för att få permanent behörighet att undervisa i lågstadiet

Sveriges Lärare tillstyrker till största del förslaget. Det är positivt att det nu, till skillnad mot utredningens förslag, skapas fortbildningsmöjligheter för de lärare i förskolan som vill bli behöriga för undervisning i hela lågstadiet, det vill säga i de ämnen som den kompletterande utbildningen omfattar. Sveriges Lärare anser att det är viktigt att värna klasslärartanken och att behörighet för hela stadiet är av stor vikt både vad gäller att kunna upprätthålla kvalitet och progression i undervisningen för eleverna liksom att bibehålla relationer mellan lärare och elever.

2.3.1 Vilka ska omfattas?

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

2.3.2 Övergångsperioden ska vara sju år

Sveriges Lärare avstyrker förslaget och hade hellre sett att övergångsperioden var tio år, särskilt beaktat att utredningens förslag på 30 högskolepoäng nu har utökats till 50. Kravet på en tioårig övergångsperiod formulerade förbundet i en skrivelse till Utbildningsdepartementet i mars 2025. Samtidigt är det positivt att övergångsperioden blev längre än den som utredningen föreslog, vilket kan bidra till att det blir mer realistiskt att skaffa sig den kompletterande utbildning som krävs för permanent behörighet i hela lågstadiet för de som vill.

2.3.3 En tillfällig behörighet att undervisa som lärare i nya årskurs 1

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

Den tillfälliga behörigheten ska gälla i samtliga skolformer

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

Den tillfälliga behörigheten ska omfatta de ämnen som ingår i en grundläraresexamen

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget men vill framföra att det saknas argumentation kring varför engelska ska ingå i den tillfälliga behörigheten samtidigt som engelska inte ingår i de ämnen som man behöver komplettera med för permanent behörighet. Studier i engelska om minst 15 högskolepoäng ingår i dag i en grundläraresexamen F-3 och i timplanen för grundskolan ingår 60 timmar engelska i lågstadiet.

Förbundet instämmer i att kraven på kompletterande utbildning måste ligga på en rimlig nivå, men ser samtidigt en risk att kvaliteten i undervisningen blir svår att upprätthålla för de som saknar högskolestudier i engelska. Det kan påverka anställningsbarheten för de som skaffar sig permanent behörighet men inte en fullständig grundläraresexamen för F-3 (blivande 1–4). Förbundet vill därför framhålla att det är viktigt att även kurser i engelska erbjuds till aktuella lärare, liksom kurser inom de andra ämnesområden i lågstadiets timplan som inte ingår i de 50 högskolepoängen.

Förbundet vill framföra att det är viktigt att det ingår betyg och bedömning inom ramen för de ämnes- och ämnesdidaktiska kurser som ingår i de 50 högskolepoängen för att erhålla permanent behörighet. Även om betyg inte sätts i lågstadiet så är bedömning ett viktigt inslag som inte ingår i en förskollärautbildning.

Sveriges Lärare anser vidare att den kompletterande utbildningen på 50 högskolepoäng inte bör vara en del av professionsprogrammet vilket framförts av vissa aktörer, åtminstone inte inom meriteringsdelen av programmet. Meritering inom professionsprogrammet handlar om fördjupning och breddning av den grundläggande behörighet och examen man besitter. Den kompletterande utbildningen handlar om att skaffa sig en grundläggande behörighet för att få undervisa i lågstadiet.

Tillfällig behörighet att som speciallärare bedriva undervisning som avser särskilt stöd i nya årskurs 1

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

Det ska inte krävas en ansökan för att få tillfällig behörighet

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

2.3.4 Viss yrkeserfarenhet i kombination med kompletterande utbildning ska ge permanent behörighet att undervisa i vissa årkurser

Det ska krävas fem års yrkeserfarenhet för att kunna få permanent behörighet

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget med vissa synpunkter och reservationer. Förbundet ser att det kan komma att uppstå gränsdragningsproblem vad gäller kraven på fem års relevant yrkeserfarenhet och att vederbörande arbetat helt eller delvis under läsåret 2027/28. Den kompletterande utbildningen kommer att ställa krav på bemanningen då delar av personalen försvinner under perioder. Då så många som 40 procent av de som undervisar i förskoleklass är

förskollärare kan det innebära en betydande belastning för vissa verksamheter. Sveriges Lärare ser därför med oro på möjligheten att rektorer vid tjänstefördelning inför läsåret 2027/28 ser till att inte placera förskollärare i förskoleklass, vilket fråntar dem möjligheten att fortsätta arbete med tillfällig behörighet och att komplettera för permanent behörighet. Det har kommit till förbundets kännedom att sådana beslut vid tjänstefördelningar redan äger rum och att lärare i förskolan valts bort i förskoleklassen. Det är cirka 500 färre förskollärare i förskoleklass idag än då utredningen gjordes. En del av denna minskning kan bero på att lärare i förskolan aktivt väljs bort. För att motverka en sådan utveckling måste det finnas en betydande flexibilitet när det gäller beslut om vem som ska omfattas av tillfällig behörighet och ges möjligheten att skaffa sig en permanent behörighet. En lösning skulle kunna vara att alla de förskollärare som arbetar i förskoleklass idag skulle omfattas av de föreslagna förändringarna.

När den tioåriga grundskolan är införd är det endast tjänstgöring i den nya årskurs 1 som räknas som yrkeserfarenhet inför den permanenta behörigheten. Detta kan uppfattas som väl snävt och tillgodoräknad yrkeserfarenhet bör i stället även omfatta tjänstgöring i andra delar av skolsystemet.

Det föreligger en risk för en betydande ökning av arbetsbelastningen för de lärare som tar sig an kompletteringen till permanent behörighet. Det kan vara svårt att kombinera arbete och studier. Det finns också risker att förutsättningarna för att genomföra detta varierar beroende av huvudman. För att inte detta ska bli fallet krävs ett statligt ansvar för kompletteringsutbildningarna för att säkerställa likvärdiga förutsättningar i hela landet.

Det är viktigt att beakta att de föreslagna förändringarna kan innebära svårigheter vad gäller bemanningen i fritidshemmen. I och med att förskollärare fortbildas till lärare i grundskolan kan deras deltagande i fritidshemmens verksamhet begränsas, dels på grund av att de kommer att vara frånvarande från skolan under tiden för fortbildningen, dels då deras tjänst kan komma att förändras i och med att de blir lärare i grundskolan och omfattas av andra regleringar av arbetstiden.

Den permanenta behörigheten ska gälla i fler årskurser

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

Permanent behörighet i de ämnen som ingår i utbildningen

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

Behörighet att undervisa som speciallärare

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

Möjligheten att få ut utökad behörighet ska delvis vara tidsbegränsad

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

Undantag från kravet på ansökningsavgift

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

2.3.5 Möjligheten att kunna utöka legitimationen med fler behörigheter ska inte begränsas

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

2.4 Ökade krav för att få undervisa i svenska

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget.

2.5 Ikraftträdande

Sveriges Lärare tillstyrker förslaget om att det nya regelverket ska börja gälla 1 juli 2028.

3. Konsekvenser

Sveriges Lärare delar inte konsekvensutredningens bedömning att huvudmännen inte behöver kompenseras ekonomiskt med anledning av förändringarna. Det kommer att uppstå olika kostnader (vikariekostnader med mera) för att ge möjlighet till lärare att utbilda sig på arbetstid, även om det sannolikt främst kommer ske i låg studietakt. Förbundet anser visserligen att huvudansvaret för att skapa förutsättningar för lärarna att delta i kompletterande utbildning åligger skolhuvudmännen, men staten har också ett stort ansvar. Det föranleder att staten måste säkerställa att det finns statsbidrag för ändamålet och att ytterligare ekonomiska medel tillförs vid behov.

Det saknas också resonemang om vilka konsekvenser reformen kommer få för lärosätena. I och med att det ska vara möjligt att nå behörighet för lågstadiet genom att läsa in 50 högskolepoäng under en sjuårsperiod kan det förutses att det kommer ske en tillströmning av studenter till många lärosäten för att delta i den kompletterande utbildning. Det kommer också uppstå ett stort behov av vägledningsinsatser för dessa studenter, utöver kostnaden för ett utökat antal helårsstudenter. Staten har också ett ansvar för att ett likvärdigt utbildningsutbud finns över hela landet så att likvärdiga förutsättningar för deltagande etableras för alla som vill genomgå utbildning.

Förslag från Sveriges Lärare

Avsätt resurser för reformens genomförande: För att bidra till goda möjligheter för lärare att delta i kompletterande utbildning behöver både huvudmännen och staten ta sitt ansvar. Förbundet delar inte konsekvensutredningens slutsats att vare sig huvudmännen eller lärosätena behöver kompenseras med anledning av reformen. Svensk grundskola har under flera år varit hårt pressad av ekonomiska nedskärningar samtidigt som många skolhuvudmän inte klarat av att prioritera skolan på det sätt som krävs. Mot den bakgrunden föreslår Sveriges Lärare att regeringen säkerställer att det finns statsbidrag för huvudmännen för att underlätta lärares deltagande i kompletterande utbildning samt vid behov tillföra ytterligare medel, utöver de som finns tillgängliga i befintliga statsbidrag. Förbundet föreslår också att regeringen tillför mer resurser till berörda lärosäten så att det skapas förutsättningar för dessa att kunna erbjuda och genomföra kompletterande utbildning.

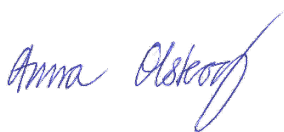
Överväg om VAL-lärosätena kan få huvudansvar för den kompletterande utbildningen: Sedan flera år tillbaka finns den numera permanentade satsningen VAL (vidareutbildning av lärare) etablerad. De lärosäten som ingår i satsningen har utvecklat stor kompetens och erfarenhet samt infrastruktur vad gäller att erbjuda individanpassad vägledning och utbildning för att yrkesverksamma obehöriga ska kunna skaffa sig en lärarexamen. I detta ingår också flerårig erfarenhet av att arbeta med validering av studenter, vilket ju också kommer behövas för många av de som avser genomgå kompletterande utbildning i olika omfattning. Sveriges Lärare föreslår därför att regeringen överväger att ge VAL-lärosätena ett tidsbegränsat uppdrag att erbjuda utbildning inom ramen för VAL för de 50 högskolepoäng som krävs för full behörighet.

Det innebär i så fall också att VAL-projektet behöver få extra medel för att kunna möta inflödet av fler studenter liksom att regeringen kan behöva göra nödvändiga förordningsändringar.

Avslutande synpunkter

Förskoleklassen har bland annat fungerat som en viktig brygga mellan förskolan och skolan. Centralt i detta sammanhang är den uttalade förskolepedagogiken som bland annat skapar lärande utifrån lek. Även om det är positivt och behövligt med ett tidigt fokus på läs- och skrivinlärning, så är det viktigt att förskolepedagogiken fortsatt är en del av den nya årskurs 1. Med samma logik som att lärare i förskolan kommer att behöva utöka sin kompetens för att undervisa i det nya lågstadiet kommer de lärare som tidigare undervisat i årskurs 1 – 3 behöva utöka sin kompetens. Lärare i grundskolan som aldrig undervisat 6-åringar kommer med andra ord att behöva kompetensutveckling i förskolepedagogik och kunskaper kring undervisning av dessa unga elever. Detta är en förutsättning för att de ska kunna utföra sitt uppdrag med hög kvalitet. Det är också en garant för att förskolepedagogiken fortsatt blir en viktig del i undervisningen av de yngsta eleverna.

Stockholm, 11 maj 2026
Sveriges Lärare

Anna Olskog
Förbundsordförande

Mats Andersson
Utredare